

Met gemengde gevoelens kwamen we dien avond laat in Kortrijk aan, nadat we onderweg door opgeblazen tramrails en vernielde telefoonpalen opnieuw herinnerd waren aan de vernielende werken van menschenhanden. We hadden goed en kwaad gezien. En we waren zeer verheugd, ons ter ruste te mogen begeben, alles in Gods handen stellende. Ik dacht daarbij aan enkele versregels van Virginie Loveling:

Waar de eene vernietigt en nutloos verkwest,
Moet de ander het noodige ontberen!

En ook aan die andere van haar:

In elke streek der aard
Gaan lief en leed gepaard.

J. N. V.

De „Pilgrimfathers” in Holland

door H. S. S. KUYPER.

En groot en gewichtig deel van de Westersche wereld: Amerika, Engeland en Nederland maken zich op, om in Augustus en September van dit jaar een belangrijk gedachtenisfeest te gaan vieren.

Het zal dan nl. driehonderd jaar geleden zijn, dat de Engelsche Pilgrimfathers in het zeilscheepje de „*Mayflower*” den Atlantischen Oceaan overstaken, om in Amerika de Engelsche kolonie „*New England*” te stichten, waar zij vrij zouden zijn, God naar Zijn Woord en hun geweten te dienen. Een vrijheid, die hun in hun eigen vaderland op straffe des doods verboden was.

En zoo doende — en dit is nu het belangrijke van het gedachtenisfeest — legden zij den grondslag voor de latere Republiek der Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

En daarom vieren Engeland en Noord-Amerika dit gedachtenisfeest.

Maar ook Nederland doet mee, want die Engelsche Pilgrimfathers zijn niet regelrecht uit Engeland naar Amerika overgestoken. Zij hebben eerst bijna twaalf jaren in ons land gewoond, omdat toen hier te lande de vrijheid was, die zij nergens elders in Europa konden vinden. Ten slotte hebben zij hier niet kunnen aarden en zijn weer weggegaan. Maar de geschiedenis der Pilgrimfathers is niet te herdenken, ook niet door Amerika en Engeland, zonder dat het kleine Nederland in die geschiedenis de eereplaats krijgt, die het toekomt.

En u daarvan te vertellen, is het doel van mijn schrijven.

Als men zoo met dezen en genen over die gedachtenisfeesten in Augustus en September spreekt, krijgt men gewoonlijk de volgende vragen:

„Wie waren die Pilgrimfathers?”

„Waarom gingen ze weg uit Engeland?”

„Wat hebben wij, Nederlanders, met die Pilgrimfathers te maken?”

Laat mij achtereenvolgens deze drie stereotiepe vragen beantwoorden.

Wie waren de „*Pilgrimfathers*?”

In hun tijd werden ze niet zoo genoemd. Dien eere-naam hebben ze eerst later in de geschiedenis verworven.

In hun eigen tijd heetten ze anders. *Puritans*, in 't Engelsch; of op z'n Hollandsch *Puriteinen*.

Toentertijd had dat woord een eenigszins andere beteekenis dan thans. Nu verstaan wij onder een „*Puritein*” iemand, die niet „van de wereld” is, die niet houdt van praal en opschik, sober en ingetogen leeft, en zich verre houdt van alle wereldsche vermakelijkheden.

Nu waren de Engelsche *Puriteinen* in het begin der 17^e eeuw zeer stellig ook deze levensopvatting toegeedaan. Maar hun naam had toch oorspronkelijk een andere beteekenis.

De *Puritans* waren Christenen, die wilden „*purify the Church*,” de kerk zuiveren, en daárom noemde men hen *Puritans*, *Puriteinen*.

Waarvan wilden de *Puriteinen* de kerk zuiveren? Om dit goed te begrijpen, moeten we ons even een stukje Engelsche geschiedenis te binnen brengen.

De 16^e eeuw was voor West-Europa de eeuw der kerkhervorming. Ieder land deed dit op zijn eigen wijze. In Nederland ging het anders dan in Duitschland. In Hongarije anders dan in Frankrijk. En in Engeland ging het al op een zeer eigenaardige wijze. Daar gebeurde, wat alle hervormers oorspronkelijk bedoeld hadden: de Roomsche staatskerk werd hervormd.

Ik zeg niet, dat zij *goed* hervormd werd. Evenmin, dat zij hervormd werd zóó als de hervormers dit wenschten. Ik zeg alleen, dat in Engeland geschiedde, wat nergens elders gebeurde: de Roomsche kerk in Engeland werd losgemaakt van den Paus, „hervormd”, en tot Protestantsche kerk gemaakt onder den naam „*Church of England*”. Wie dat deed, weten we. De Roomsche koning Hendrik VIII wilde scheiden van zijn eerste gemalin Catharina van Arragon, ten einde te kunnen huwen met Anna Boleyn, (de latere moeder van koningin Elisabeth) en vroeg daartoe toestemming aan den Paus. De Paus weigerde. Toen verbrak Hendrik VIII den band aan den Paus, verklaarde de Engelsche kerk zelfstandig, en zichzelf tot Hoofd van die kerk.

Eeredienst en kerkregeering bleven in de Engelsche kerk op Roomsche leest geschoeid, maar haar belijdenis werd gereformeerd. Zoo konden de godsdienst oefeningen in de oude Roomsche kerken blijven plaats hebben, zonder dat, — zooals b.v. in ons land — het inwendige dier Gotische gebouwen behoefde verminkt te worden. De eeredienst der Engelsche kerk is Roomsch, Gotisch, Middeleeuwsch gebleven.

De Engelsche kerk is dus tweeslachtig. Om het zoo te zeggen: een Calvinistische ziel in een Roomsch lichaam.

We herkennen hier een instinct van het Engelsche volk. Het Engelsche volk mengelt graag. Het volk zelf is een mengeling van Latijnsche (Normandische) en Germaansche (Anglo-Saksische) elementen. Zijn taal is een mengeltaal van Latijnsche en Germaansche woorden. Zijn saamleving is een mengeling van democratische vrijheid en aristocratisch conservatisme. En ook zijn kerk is een mengelkerk van Latijnsche en Germaansche elementen. Want de Roomsche kerk is Latijnsch van oorsprong en karakter en de Reformatie is Germaansch van oorsprong en karakter.

In die zucht tot en die gave voor mengeling verschilt het Engelsche volk hemelsbreed van het onze. Wij mengen niet, maar kiezen. Het Engelsche volk bestaat synthetisch, wij antithetisch. Wij zeggen: „het een of het ander!” Het Engelsche volk zegt: „allebei!”

Ik wil hier nu niet verder op ingaan, veel min verdedigen of aanvallen, maar wijs er u op, om u het

typisch-Engelsch karakter van die half-Roomsche, half-Gereformeerde Engelsche Staatskerk te doen begrijpen. Het is karakteristiek voor een mengelvolk met een mengeltaal, om er een mengelkerk op na te houden.

Maar dit is zeker: de Engelsche reformatie is slechts een halve reformatie geweest.

Maar niet het geheele volk nam genoegen met die halve reformatie.

Een kleine minderheid verzette zich tegen dit halve werk en eischte een afdoende zuivering harer kerk. En die menschen kregen deswege den bijnaam van *Puriteinen*, zuiveraars. Sommigen hunner scheidten zich af van de kerk. Er waren allerlei richtingen en groepen onder. Maar *Puriteinen* was en bleef hun verzamelnaam.

En hier komen wij nu al dadelijk met Nederlandschen invloed in aanraking.

Dr. D. Plooy, de secretaris van het Nederlandsche Pilgrimfathers-comité, schrijft in zijn brochure De „Pilgrimfathers“:

„Het is een niet te gewaagde veronderstelling, dat deze reformatische stroomingen en strevingen, althans in bepaalde gedeelten van Engeland, met name juist in die Oostelijke graafschappen, vanwaar velen der „Pilgrim-Fathers“ herkomstig zijn gebleken, voor een belangrijk deel aan Nederlandschen invloed moeten worden toegeschreven. De bevolking van Norwich b.v., een centrum van textiel-industrie in dien tijd, bestond omstreeks 1580 voor de grootste helft uit Nederlandsche ballingen, die in de fabrieken werk vonden.“

We moeten het verschil in de verhouding tusschen Engeland en Nederland, thans en in den tijd der Pilgrimfathers goed in 't oog houden.

De verhouding tusschen Engeland en Nederland was toentertijd die van een leerling tot een leermeester.

Er was tusschen beide landen een voortdurend en druk handelsverkeer, geen wonder dus, dat Engeland de verheffende uitwerking van dit verkeer ondervond.

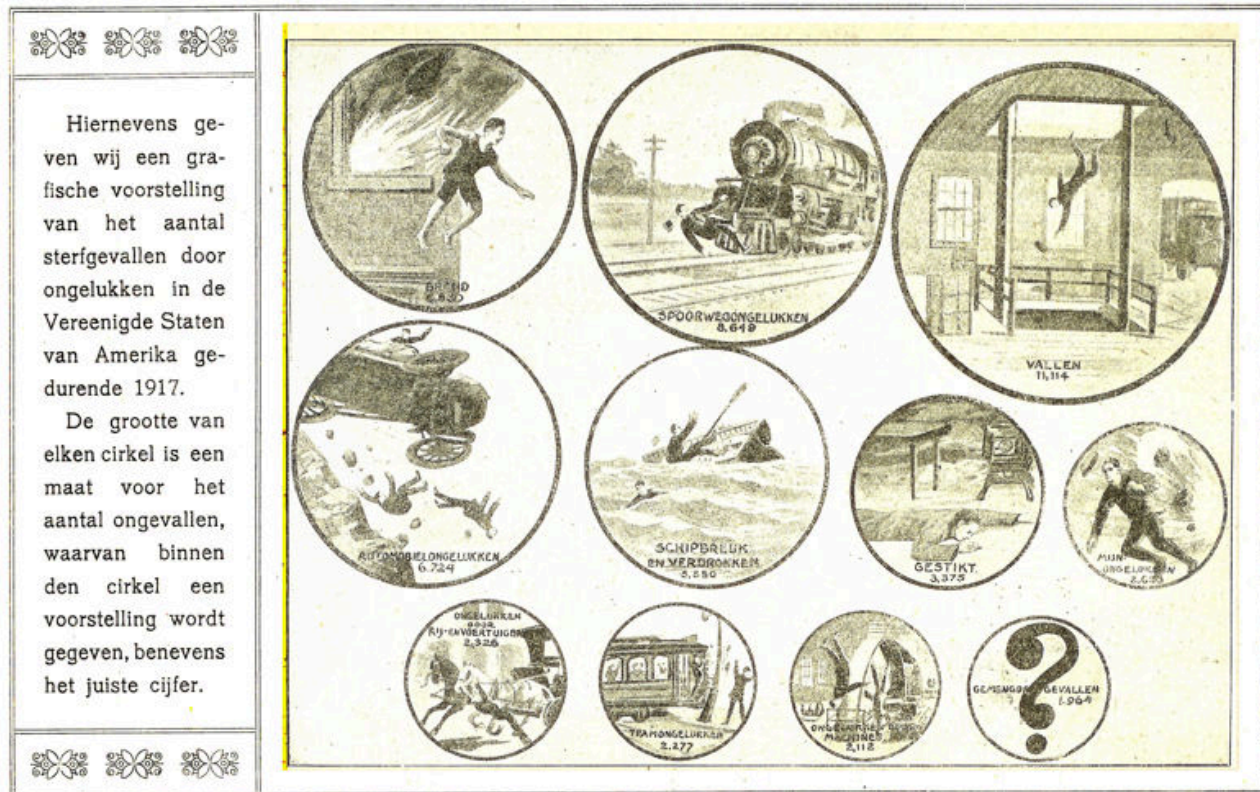
Maar veel meer nog dan het verkeer tusschen beide landen, is aan Engeland de voortdurende emigratie uit Nederland ten goede gekomen. Reeds in de veertiende eeuw vindt zij op groote schaal plaats. Deze Nederlanders vestigden zich in het lage gedeelte van Engeland, — de moerassige, oostelijke kust, die hen 't meest aan hun vaderland herinnerde. Hier bouwden zij dijken, groeven slooten, en gaven aan een district in Lincolnshire den naam *Holland*. Zij zwermden Suffolk en Norfolk binnen, en leerden den inwoners de geheimen der Nederlandsche spin- en weefnijverheid.

Toen Karel V in de Nederlanden begon te vervolgen, weken de Nederlanders bij duizenden uit naar Engeland. Het waren geen armen, die een aalmoes kwamen vragen, maar kundige, ontwikkelde, nijvere mannen, geheel in staat zichzelve en hun gezinnen te onderhouden, en die hun omgeving tot leermeesters werden.

Dit lage Oosten van Engeland is later bakermat en bolwerk geworden van de Puriteinsche beweging en van haar verzet tegen de tyrannie van het Huis Stuart.

En toen later in Engeland de burgeroorlog uitbrak, waarin de opstandelingen de rechten eischten, die den Nederlandschen burgers sinds lang waren toegestaan, bestond het leger van 't Parlement voornamelijk uit inwoners dier graafschappen, waar de Nederlanders zich gevestigd hadden. En niet alleen de soldaten, ook de leiders der vrijheidsbeweging, waren uit die streken afkomstig. Tot Cromwell toe, die zijn beroemde *Ironsides* uit de Oostelijke graafschappen wierf. En het was uit deze streken, dat de Pilgrimfathers afkomstig waren.

(Wordt vervolgd.)

De „Pilgrimfathers” in Holland

door H. S. S. KUYPER.

2)

Latē we nu onze tweede vraag beantwoorden: „Waarom gingen de Pilgrimfathers weg uit Engeland?”

In 1603 stierf de Engelsche Koningin Elisabeth zonder kinderen na te laten, en kwam met Jakobus I, — zoon van Maria Stuart en Darnley — het huis Stuart aan de regeering. Het vorstenhuis der nog Middeleeuwsche potentaten, dat Engeland zoo namelooze ellende zou berokkenen, en, zonder den taaien weerstand der Puriteinen en de eindelijke tusschenkomst van onzen Stadhouder Willem III, in Engeland het licht der gewetensvrijheid voor goed zou hebben uitgedoofd.

Van Jakobus I, hoewel hij zich Protestant noemde, hadden de Puriteinen niet veel goeds te verwachten. Hij was een hartstochtelijk aanhanger van de half-hervormde Engelsche Staatskerk, waarvan hij alle heil voor zijn onderdanen verwachtte. Een kundig vorst, heftig tegen Rome gekant, maar even haatdragend tegen de Puriteinen. Zijn onderdanen *moesten* lid van zijn kerk zijn, en zich aan haar voorschriften onderwerpen. En wie dat weigerden, 't zij Roomschen of Puriteinen, werden vervolgd, en bedreigd met de doodstraf.

Hij was een autocraat *pur sang*, die noch zijn volk noch zijn tijd begreep. Volkstradities en burgerrechten beschouwde hij als scheurpapier. Hij vond, dat zijn onderdanen geen andere rechten toekwamen, dan die hij, de Koning met zijn *droit divin*, hun genadiglijk beliefde te verleenē. Zelfs het Parlement beschouwde hij als een koninklijke aalmoes aan zijn onderdanen.

Geen wonder, dat deze verouderde staatkundige beginselen in lijnrechten strijd waren met de beginselen der Puriteinen.

Ten onrechte wordt dikwijls gemeend, dat het verzet tegen de Roomsche kerk uitsluitend geschiedde op godsdienstige gronden. Zeker, de godsdienst, het geloof, was het uitgangspunt. Het Christelijk geloof heeft een bepaalden inhoud, dien het vindt omschreven in den Bijbel, het Woord van God. Maar die Bijbel spreekt niet alleen tot ons over ons geloofsleven in engeren zin, maar strekt zich uit over heel het menschelijk leven, in al zijn breedte en diepte. De Bijbel leert, hoe te gelooven, maar ook hoe te leven, als man, als vrouw, als kind, als persoon, als lid van het gezin, van de kerk, van de maatschappij, van den staat.

De Hervormers waren het op geen dezer punten met de bestaande Roomsche kerk en haar aanhangers eens. Op grond van Gods Woord eischten de Hervormers van hun volgelingen een geheel nieuw leven in ieder dezer opzichten.

De meest consequente en de meest doortastende der Hervormers was Calvin.

De logische samenhang, de diepe kracht en de hooge vlucht zijner beginselen hebben ons land, Engeland en Amerika bezielē en bekwaamd tot de *glorious revolutions*, die in deze drie leidende landen het pleit voor gewetensvrijheid tot overwinning hebben gevoerd.

Want het Calvinisme leert strijden, niet alleen voor Godsdienstige en kerkelijke vrijheid, maar ook voor maatschappelijke en staatkundige vrijheid. Voor vrijheid dus in den meest uitgebreiden zin des woords. Altijd met dien verstande, dat het Calvinisme niet

strijdt voor vrijheid van menschelijke vondst, maar voor vrijheid, die God verordineerd heeft.

Ook de Engelsche Puriteinen, die zuchtten onder het ondragelijk juk van Jakobus I, waren *issus de Calvin*, Gereformeerden. Misschien, stellig, een ander soort Gereformeerden dan hier te lande woonden. Het Calvinisme kleurt zich naar den bodem, waar het bloeit.

Ook bloeit het niet overal even krachtig, noch even zuiver. Maar de grondtrek, die beslist, is overal duidelijk waarneembaar: Christelijke beginselen, die, in logischen samenhang, zich gelden doen op alle terrein des levens. En daarom eigen staatkundige beginselen, niet ontleend aan opvattingen van de overheid, noch van het volk, maar aan Gods Woord, en op grond waarvan de belijders dezer beginselen het recht hebben, ja, den plicht kunnen hebben, tegen de overheid in (wettigen) opstand te komen.

Dat was natuurlijk een gansch andere opvatting dan Jakobus I was toegedaan.

Het was den Engelschen Puriteinen dan ook niet mogelijk, onder een vorst als Jakobus I, God naar hun geweten te dienen. En als zij, op grond van Gods Woord, gehoorzaamheid weigerden, dan maakte Jakobus korte metten, en veroordeelde de weigeraars ter dood.

Toen zij vijf jaren onder het ondragelijk juk zijner regeering hadden gezocht en geleden, besloten zij hun vaderland te verlaten, en elders de vrijheid te zoeken, die hun eigen regeering hun onthield.

De vrijheid, die zij begeerden voor zich en hun gezinnen, was destijds in Europa uitsluitend in *Nederland* te vinden. Vandaar, dat al wie destijds vrijheid zocht, naar *Nederland* vluchtte.

Maar vóór wij de Pilgrimfathers op hun tocht naar *Nederland* vergezellen en zien wat zij hier te lande vonden, en begrijpen waarom zij na twaalf jaren van vrijheid, toch weer weg wilden, — willen wij eerst eenige oogenblikken onze aandacht wijden aan den grooten leider der Pilgrimfathers: Ds. John Robinson, „den Calvinist met breedē blik en ruim hart en sterke daad,” zooals Dr. D. Plooy hem in zijn bovenvermelde brochure noemt.

Ds. John Robinson was, om in de taal onzer dagen te spreken, een Gereformeerde dominē, volgens Dr. D. Plooy, „een nobele, ruime, krachtige persoonlijkheid.” Een man van beteekenis door zijn voortreffelijke gaven voor hoofd en hart beide, bovenal door zijn kinderlijk geloof.

Hij was in Engeland een der leiders der Puriteinsche beweging en predikant te Scrooby, een dorpje in de Oostelijke graafschappen, die, zooals we zagen, de bakermat waren der Puriteinsche beweging in Engeland. Predikant van Puriteinsche beginselen te zijn, was onder de regeering van Jakobus I een levensgevaarlijk beroep. John Robinson bleef, trots Jakobus' wetten en dreigementen, trouw op zijn post. Twee Gereformeerde ouderlingen arbeidden naast hem. Hun namen moeten wij onthouden. Heel Amerika en Engeland spreken die namen met eerbied en dankbaarheid uit. *William Brewster* en *William Bradford*. In hun tijd waren ze buiten hun kleine gemeente niet bekend, noch geacht. De wereld heeft hun namen met gouden letters geschreven op de rol harer grootste helden.

En ook wij moeten ons die namen herinneren. Want de beide vrome ouderlingen zijn met John Robinson mee naar *Nederland* gekomen, en later met hun gemeente mee naar Amerika gegaan.

De Puriteinsche gemeente in Scrooby werd vervolgd,

haar voorgangers vooral. Het leven werd hun ondraaglijk gemaakt in hun eigen vaderland. En daarom besloot de geheele gemeente uit te wijken naar Nederland, het eenige land in Europa, waar destijds vrijheid van godsdienst was.

Zij waren niet de eerste Engelschen, die hierheen vluchtten. Tal van personen, en ook eenige kleine gemeenten, hadden hier te lande een gastvrij onthaal gevonden, en volkomen vrijheid, om naar hun eigen beginselen hun godsdienstoefeningen te houden.

Dat lijkt ons, in onze dagen, iets heel gewoons. Maar dat was toentertijd iets zeer bijzonders. Dat Nederland toen reeds vrijheid van godsdienst schonk, was een onderscheiding, die in onze schatting niet hoog genoeg kan worden aangeschreven.

Want rondom onze grenzen woedde nog alom de strijd tusschen gewetensdwang en gewetensvrijheid. In heel het buitenland waren geloofsvervolgingen nog aan de orde van den dag.

Het was dan ook voor *dien tijd* niet zoo bijzonder, dat Jakobus I zijn Puriteinsche onderdanen vervolgde, — maar het was voor *dien tijd* wel bijzonder, dat die geloofsvervolgingen in Nederland hadden opgehouden.

Nederland had, na ongeloofelijke krachtsinspanning en schier bovenmenschenlijken geloofsstrijd, het eerst van alle landen der wereld den geestelijken schat der gewetensvrijheid verworven.

Dat is Neerlands roem in de wereldgeschiedenis.

Het was 1608, toen de gemeente der Pilgrimfathers onder leiding van John Robinson in Amsterdam aankwam. Het volgend jaar verhuisde zij naar Leiden. In 1609 dus.

1609 — dat is in onze geschiedenis een jaartal, dat klinkt als een klok. Toen werd, na ruim veertig jaren oorlogvoerens „met sonderlinge segeninge van Godt

almachtig” het twaalf-jarig bestand met Spanje gesloten. En dat zeide wat in die dagen, zoowel voor Spanje als voor Nederland. Spanje was de eerste militaire en koloniale mogendheid der wereld, het toonaangevende land in handel en cultuur, — Nederland was een kleine, voormalige Spaansche bezitting, die tegen de Spaansche regeering in opstand was gekomen.

Een vijf-en-twintig jaar geleden nog werd Nederland door Spanje behandeld als een brutale, weerbarstige slaaf, dien men opknoopt aan de galg of vastbindt op den brandstapel. En thans, in 1609, was, plechtiglijk, in alle vormen der Spaansche etiquette, in de vergadering der Staten-Generaal van dat landje, verschenen een gezantschap om te onderhandelen met, ... de vrije republiek der geunieerde provinciën, door Spanjes machtigen Koning als onafhankelijke staat erkend.

Ziedaar het groote wonder van het begin der 17^e eeuw. En niet alleen dit vredes-tractaat met Spanje, maar heel Holland zelf was een wonder van bloei en welvaart.

De uitgeweken vreemdelingen vonden in Nederland meer dan vrijheid alleen, — ze vonden hier ook een in ieder opzicht hoogstaand leven.

Het land wemelde van groote mannen, die ontdekkingen en uitvindingen deden, en een ieder in zijn eigen vak een nieuw tijdperk van ontwikkeling en bloei inluiden.

Het waren — vergeten wij het niet — de geniale zonen van het geslacht der martelaren en geloofshelden, die alles hadden geleden, om voor zich en hun kinderen de vrijheid te verwerven, God naar hun geweten te dienen.

Wij konden toen reeds bogen op bloei van letterkunde. Jacob Cats, en Roemer Visscher met zijn beide dochters Anna en Tesselschade, Breeroo en Spieghele, hun naam en faam zijn blijven dóórklinken tot op onze dagen.

(Wordt vervolgd.)

Eerste openbare godsdienstoefening der Pelgrimvaders.

6005

De „Pilgrimfathers” in Holland

door H. S. S. KUYPER.

3)

En heerlijke vlucht nam reeds onze schilderschool. Mierevelt en zijn leerling Moreelse, Van Ravesteijn, en Frans Hals schiepen hun kunstgewrochten met 't penseel.

Onze groote Sweelinck tooverde zijn muzikale schepingen.

Hendrick de Keyzer was onze bouwmeester en Rombout Verhulst onze beeldhouwer.

Onze geschiedschrijver Van Meteren was consul in Engeland. François van Aersen, Heer van Sommelsdijk, onze gezant in Parijs, werd door Richelieu tot de drie beste staatslieden zijner eeuw gerekend.

Net zoo min als onze schilders naar voorbeelden, behoefde men destijds in ons land voor gewichtige posten en betrekkingen ooit te zoeken naar groote mannen. Er waren er eer te veel dan te weinig. 't Zal ook hier wel eens *l'embarras du choix* geweest zijn!

Ook op wetenschappelijk gebied zaten wij in 't gestoolte der eere. Niet minder dan drie universiteiten hadden wij reeds gesticht. Die van Leiden, Franeker en Harderwijk. En alsof dit nog niet genoeg ware, zouden weldra Groningen en Utrecht volgen.

Geen onzer universiteiten heeft den luister verworven der Leidsche Universiteit. Toen de Pilgrimfathers hier landden, had zij reeds Europeesche vermaardheid verworven, en weldra zou zij het centrum der wetenschappelijke wereld worden.

Ds. John Robinson en de ouderling William Brewster lieten zich bij de Leidsche Universiteit inschrijven. Het was er in 1609 *guerre allumée* tusschen de hoogleeraren Gomarus en Arminius, welke laatste, niettegenstaande de stellige belofte, bij zijn benoeming afgelegd, toch openlijk beginselen onderwees, die met de Gereformeerde belijdenis in strijd waren.

Kort hierop, nog altijd in 1609, stierf Arminius, en toen de „Arminiaan” Vorstius in zijn plaats benoemd werd, nam Gomarus ontslag als hoogleeraar.

De Gereformeerde predikant John Robinson koos beslist partij vóór Gomarus en tegen Arminius. Wat kon men anders van een man van zijn beginselvastheid verwachten?

Ook op het gebied van handel en zeevaart stonden wij destijds voraan. Onze Oost-Indische Compagnie was opgericht. Mannen als Balthazar de Moucheron, Petrus Plancius, (die te Amsterdam voor 't eerst in Europa een school voor zeevaart stichtte) en Willem Usselinx waren beroemd tot verre buiten onze grenzen.

Taine zegt: „In 1609 was Holland, ter zee en ter land, wat Engeland was in den tijd van Napoleon. — Hun inwendig bestuur is even goed als hun uitwendige positie. — In beschaving en onderwijs, zoowel als in organisatie en landbestuur, zijn de Nederlanders het overige Europa twee eeuwen vooruit.”

Ziedaar in korte trekken het Nederland, dat de Pilgrimfathers binnentrokken. Ik wijs hierop, omdat de Pilgrimfathers meer deden dan verhuizen alleen. Zij kwamen door die verhuizing „hooger-op.” Want zij vonden hier te lande een leven, dat veel hooger stond dan 't leven, dat zij tot dusver gekend hadden in hun

eigen vaderland. En in de twaalf jaren, dat zij hier gewoond hebben, hebben zij dat hoogere leven leeren kennen, en gulden lessen geleerd, niet alleen van vrijheid, maar ook van beter bestuur, meerdere ontwikkeling en fijner beschaving.

De Pilgrimfathers zijn dus, in alle opzichten, geestelijk verrijkt door hun twaalfjarig verblijf in Nederland.

De Engelsche vluchtelingengemeente is hier te lande in het bezit gekomen van Nederlandsche geestelijke schatten, die in Engeland nog niet te vinden waren. En die Nederlandsche geestelijke schatten hebben zij naar Amerika overgebracht, en nedergelegd in de grondslagen, waarop zij hun Christelijke kolonie *New England* vestigden.

De bloei van die Engelsche kolonie is dus mede aan Nederland te danken. Indien de Pilgrimfathers regelrecht uit Engeland naar Amerika waren gegaan, nooit zouden zij in hun kolonie die mate van vrijheid hebben kunnen verwezenlijken, die zij alleen in Nederland konden leeren kennen. En daarom was het voor hen zelve, en voor den verderen groei van de latere republiek der Vereenigde Staten, van zoo groot belang, dat God den weg der Pilgrimfathers eerst door Nederland leidde.

Dat moeten wij, Nederlanders, bij de herdenking van den uittocht der Pilgrimfathers uit ons land vooral niet vergeten.

(Wordt vervolgd.)

OPLOSSING PRIJSVRAAG No. 2.

Onder den titel: *Kruisbanier en Sterrenbanier* plaatsten we in No. 30 een stukje, waaraan we een prijsvraag verbonden. Van de lezers werd gevraagd, een tegenstelling te geven tusschen het Christendom en den Volkenbond, ontleend aan genoemd artikeltje. Wij zelf vonden er een van 36 woorden en 58 lettergrepen, terwijl een prijs werd beloofd aan degenen, die het dichtst bij 't door ons gevondene kwamen.

Ons antwoord was: *Het Christendom, gepland op de rots Christus onder de Kruisbanier, is door negentien eeuwen heen niet te verwoesten geweest, terwijl de Volkenbond, voortgesproten uit het brein van Wilson, reeds als ideaal dreigt in te storten.*

Er kwamen betrekkelijk weinig antwoorden in, waarvan wij er twee uitkozen, die het dichtst bij onze tegenstelling kwamen.

Het door D. de Koning te Lange-Ruige-Weide gevonden antwoord luidt:

Het Christendom is uit God, die de Gerechtigheid, de Vrede en het Recht Zelf is. De Volkenbond is ontsproten uit een zondig menschenbrein. Het eerste doorstond reeds negentien eeuwen, het laatste wankelt reeds vóór de voltooiing.

Het antwoord van A. Oosterheerd te Overschild is:

Het Christendom staat gedurende negentien eeuwen onwrikbaar vast, want het is gelijk een huis, op een rots gebouwd. De Volkenbond, pas opgericht, dreigt nu reeds met ineenstorting, want het is gelijk een huis, op zandgrond gebouwd.

Aan beide inzenders is door de Uitgevers van ons Blad gezonden: **Een schilderstukje in gouden lijst.**

De „Pilgrimfathers" in Holland

door H. S. S. KUYPER.

4)

In nóg iets moeten we niet vergeten. Niet alleen wemelde ons land toentertijd van groote mannen, maar het krioelde ook van vervolgde vreemdelingen van allerlei secte en richting, die van heinde en verre op de Nederlandsche vrijheid afkwamen.

Zéér tot misnoegen natuurlijk van de ons omringende regeeringen, die met leede oogen aanzagen, dat wij haar ongehoorzame en voortvluchtige onderdanen dorsten gastvrijheid te verleen.

We hadden ons dan ook destijds de eervolle onderscheiding verworven van Europa's minachting, om ons beginsel van verdraagzaamheid.

Amsterdam heette „een gemeene haven van alle meeningen, alle ketterijen." Holland werd gebrandmerkt als „een kooi van onreine vogels." In heilige verontwaardiging schreef een Engelschman: „*You may be the Devil what you will there, so you be but peaceable.*"¹⁾

Toen ik dan ook onlangs van een Amerikaanschen hoogleeraar de volgende ontboezeming ontving: „*Dear little Holland has become a by-word and a hissing in the ears of Americans, because of your pride in being the asylum for all refugees — good or bad*"²⁾ — dacht ik: er is toch niets nieuws onder de zon. Hollands reputatie was in 't begin der 17e eeuw bij de groote meerderheid der toenmalige beschaafde wereld al even „slecht" als thans....

Dankbaar constateer ik, dat gelukkig niet Hollands reputatie, maar wel de opinie der beschaafde wereld voor wat Holland in de 17e eeuw dorst te bestaan, voor verandering is vatbaar gebleken.

Want de beschaafde wereld om ons heen dankt en juicht thans, voor wat zij drie eeuwen geleden op 't strengst in Holland meende te moeten afkeuren. En als de herdenking van den uittocht der Pilgrimfathers in Engeland en Amerika zal gevierd worden, zal Holland om zijn moedige weldaad, aan de Pilgrimfathers bewezen, door Engeland en Amerika gehuldigd worden.

Mochten die vluchtelingen dan maar net doen bij ons, wat zij wilden?

Volstrekt niet. Zij moesten zich onderwerpen aan de wetten des lands, en hadden te leven in gehoorzaamheid aan dezelfde voorschriften, die ook voor de burgers van Nederland van kracht waren.

Op die voorwaarden kwam ook de Puriteinsche gemeente van Srooby onder John Robinson in Augustus 1608 hier aan.

Het was een zeer gewaagde onderneming, waartoe de Pilgrimfathers niet dan na rijp beraad en biddend overleg besloten waren. Maar hun hartstocht voor vrijheid deed hen over alle moeilijkheden zegevieren.

Hun ouderling, William Bradford, later de eerste gouverneur van hun kleine kolonie in Amerika, vooral bekend door zijn „History of Plimouth Plantation,"

¹⁾ *Dutch drawn to life*. (1664.) bl. 48. — Aangehaald in „The England and Holland of the Pilgrims" by the late Henry Martyn Dexter D. D. L. L. D. and his son Morton Dexter. blz. 419.

²⁾ Het lieve kleine Holland is een spot en aanfluiting geworden voor ons Amerikanen, omdat ge er u op voor laat staan een toevlucht te zijn voor alle vluchtelingen, goed of slecht.

zegt: „Te gaan naar een land, dat zij niet dan van hooren zeggen kenden, waar zij een nieuwe taal zouden moeten leeren, en hun brood zouden moeten verdienen, zonder te weten hoe, terwijl het daar duur was en onderhevig aan oorlogsellende, dat werd door velen een bijkans wanhopig avontuur geacht, een ondragelijk lot en een ellende, erger dan de dood. Vooral omdat zij niet met handel en trafiek (waarvan het land bestond) bekend waren, en alleen gewend waren aan het eenvoudige landleven, en den simplen handel van den landbouw. Maar deze dingen sloegen hen niet af (al maakten zij hen somwijlen bezorgd), want hun begeerte was gericht op de wegen Gods, en zich te verheugen in Zijn ordinanties; maar zij rustten in Zijn Voorzienigheid, en wisten in wien zij geloofden."

Na ruim twee weken varens in storm en noodweer, zeilden zij in Augustus 1608 Amsterdam binnen. In Amsterdam waren reeds twee uitgeweken Engelsche gemeenten. Er dreigde gekibbel, en de wijze John Robinson besloot met zijn kleine kudde Amsterdam te verlaten, en zich elders in Nederland te vestigen. Zijn keuze viel op Leiden.

John Robinson vroeg toestemming aan den Leidschen magistraat, om zich in Leiden te mogen vestigen. En het volgende gedeelte uit het antwoord van Leidens magistraat op John Robinsons verzoekschrift is wel waard, door ons onthouden te worden:

„*dat zij geen eerlicke personen weygeren vrije en lybre incompt omme binnen deser stede te mogen comen ende haar woonplaets te nemen, mits hen eerlichen gedragende ende zich onderwerpende alle keuren en ordonnantiën alhier.*"

Nog worden in het Leidsche archief de beide officieele stukken, op de vestiging der Engelsche Puriteinen betrekking hebbende, bewaard.

Elf jaren, 1609—1620, hebben de Pilgrimfathers in Leiden gewoond. „hoffelijk geherbergd en liefderijk geëerd door de Hollanders, onder wie zij vreemdelingen waren, met Ds. John Robinson als hun herder en leeraar, een man van geleerden, beschaafden en nederigen geest, ruimschoots toegerust met goede gaven en bekwaamheden, om een herder te zijn over deze kudde Christi; voorts naast zich hebbende als een medehelper in het ouderlingschap, Mr. William Brewster, een man van erkende vroomheid, ernst en onkreukbaarheid, zeer bijzonderlijk toegericht met gaven, geschikt voor zulk een dienst," zooals Nathaniël Morton, neef van William Bradford, getuigt.

De Pilgrimfathers hebben in Leiden gewoond in de Kloksteeg, die nog bestaat. Maar hun woningen zijn gesloopt. In haar plaats verrees in 1683 het Jan Pesijnshof, een van Leidens vele, mooie, oude hofjes.

Al is dus de plaats, waar de Pilgrimfathers gewoond hebben, nog nauwkeurig aan te geven, van de oude woningen zelf is niets meer over. Iets, wat natuurlijk zeer te betreuren is. Als men geweten had, welke belangrijke rol in de wereldgeschiedenis die kleine Engelsche vluchtelingen-gemeente speelde.... Ja, als wij wisten! Misschien werkt God zulke wonderen ook nu weer, om ons heen, vlak bij ons, door menschen en gebeurtenissen, waaraan wij 't niet de moeite waard vinden, eenige aandacht te wijden. En drie eeuwen later zoeken de menschen misschien wederom naar één enkele herinnering....

Ook het graf van John Robinson is niet met zekerheid aan te wijzen. We weten alleen, dat hij in de Pieterskerk begraven is. Maar waar precies, weet niemand.

Al deze plaatsen zijn van overlang gewijde plaatsen voor de Amerikanen.

In 1891 hebben de *Congregational Churches* van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika een groote bronzen gedenkplaat doen slaan op den buitenmuur van de St. Pieterskerk, ter herinnering aan John Robinson en de Pilgrimfathers.

En ook op den muur van het Jan Pezijns Hofje vinden wij een Amerikaansche gedenkplaat:

On this spot lived, taught and died John Robinson 1611—1625.

Behalve in het gemeenteraadsarchief van Leiden, vinden wij ook in de annalen der Leidsche Hoogeschool herinneringen aan het verblijf der Pilgrimfathers.

Want de arme ballingen, die in hun vaderland geen veilige plek voor 't hof van hun voet konden vinden, werden niet alleen als eerbare burgers in Leiden gehuisvest, maar eenigen hunner mochten zich inschrijven aan de Leidsche Universiteit. Eere aan den vroeg ontwikkelde Nederlandschen vrijheidszin van land en stad en Hoogeschool!

Mooi bleek die Nederlandsche vrijheidszin ook, toen de toenmalige Engelsche gezant, Dudley Carleton, de uitlevering eischte van William Brewster, die in de Pieterskerk-koorsteeg een drukkerijtje hield, waar hij separatistische boekjes drukte, zelfs een getiteld: „Perth Assembly,” geschreven door David Calderwood, en gericht tegen Jakobus I van Engeland.

(Wordt vervolgd.)

Onze kleeding.

Op het gebied der hygiëne bestaan er nergens meer tegenstrijdigheden dan hier. Meestal wordt meer naar mode en smaak dan naar doelmatigheid gevraagd. En toch heeft de kleeding een groote rol te vervullen voor het behoud der gezondheid.

De hygiënische taak der kleeding is tweërlei: zij moet voor de *instandhouding van een gelijkmatige lichaamstemperatuur* zorgen en tevens de *uitwasemingen van het lichaam regelen*. Zij moet derhalve, wil zij aan de eischen der gezondheidsleer voldoen, *warm* en tevens *poreus* zijn. In den winter drage men *warme* kleeding. Bij *te dunne* kleeding moet het lichaam meer warmte produceeren, wordt daardoor meer ingespannen en sneller verbruikt dan bij warme kleeding. Te dunne kleeding heeft reeds menigen vroegtijdig in het graf gebracht. In het voorjaar beginne men eerst dan *dunnere* kleeding te dragen, als de winterkleederen werkelijk lastig worden. Behalve jaargetijde en klimaat komen ouderdom, lichaamsgestel en beroep in aanmerking bij de keuze der kleeding. Oude en zwakke lieden en personen, die een zittende leefwijze leiden, moeten warmer gekleed zijn dan krachtige personen, die veel lichaamsbeweging hebben. De kleeding moet ons niet alleen voor te groote afkoeling bewaren; zij moet ook de uitwasemingen van het lichaam doorlaten en overtollige warmte laten ontwijken. Daartoe moet zij *poreus* zijn. Tricotweefsel voldoet aan deze eischen het best en tevens is het elastisch en daardoor aangenaam in 't dragen.

Voor de onderkleeding is *wollen* of *katoenen tricotweefsel* te verkiezen boven *dicht geweven flanel* of *linnen* en voor de bovenkleeding is om dezelfde reden aan *cheviot* de voorkeur te geven boven *laken*.

De *vorm* der kleeding oefent ook invloed uit op ons

welzijn. *Wijde* en aan verschillende plaatsen open kleedingstukken veroorloven een gestadigen toe- en afvoer van lucht en uitwaseming, waardoor het verdampen van het zweet en de afkoeling van het lichaam bevordert wordt: zij passen dus bij warm weer en in de tropische streken. *Nauw aansluitende* kleederen houden voortdurend een luchtkolom om het lichaam ingesloten, die als slechte warmtegeleider dient: zij passen dus in den winter en in koude klimaten. Zijn zij echter *te nauw*, dan zijn zij schadelijk, daar zij dan den bloedsomloop belemmeren. Het schadelijkst is het te nauw omsnoeren van *hals*, *borst* en *maag*, zooals dat dikwijls geschiedt door te nauwe kragen, ceinturen en corsetten. Door aanhoudend dragen van te nauwe corsetten, die tegenwoordig weer in de mode zijn, berokkent zich menige vrouw, menig meisje groot nadeel voor de gezondheid, die door artsensij uit de apotheek niet meer kan goed gemaakt worden. Van hygiënisch standpunt is een *borsthouder* in verbinding met een *lijfje*, waaraan de rokken worden vastgeknoopt, het verkieslijkst. In elk geval moet het corset, als men dit wil behouden, zóó gevormd zijn, dat het op de bekkenbeenderen steunt, en door draagbanden, die over de schouders loopen, bevestigd kan worden.

Meestal is de vrouwelijke kleeding te zwaar. Het aantal rokken moet beperkt worden, zij verwarmen niet veel, hebben een groot gewicht en belemmeren de vrije beweging van het lichaam. Zij worden 't best vervangen door een *onder- en bovenbroek*. Drie lagen zijn voldoende: *hemd en broek* of als combinatie de praktische hemdbroek, dan *bovenbroek* of *onderrok*, en *bovenkleeding*, waarbij de dikte der stoffen aan het jaargetijde wordt aangepast. De rokken moeten bij het wandelcostuum *voetvrij* zijn. Sleepjaponnen dwarrelen het stof op en zijn alleen daarom reeds verwerpelijk.

Wat het schoeisel betreft, zijn *te kleine* en *te nauwe* schoenen, de *spitse vormen* en de *hooge hakken* geheel in strijd met de natuurlijke voetbekleding. Over elkaar groeien der teenen, scheeve houding der voeten en de zoozeer gevreesde eksterooogen zijn het gevolg dezer dwaze methode, die nog zooveel liefhebsters heeft onder het vrouwelijk geslacht. De hakken moeten breed en zool laag mogelijk zijn, daar dan alleen de last van het lichaam op den geheelen voet zool rust en de gang gemakkelijk en veerkrachtig wordt.

Een lezer vraagt, of er ook een legende bestaat van „hongerigen Gijs.”

Antw. — Een eigenlijke legende is ons niet bekend. Bedoelde Gijs is waarschijnlijk een gestalte uit den tijd, toen er nog reuzen waren, die elkaar bevochten, en dwergen, die de menschen plaagden of hielpen. Hij onderscheidde zich door vraatzucht en door de vereischte rooftochten om dien te bevredigen.

Voorts is Gijs vereeuwigd in het volgende heldendicht:

Heb je niet gehoord van dien grooten wagen,

Waar de hongerige Gijs op zat!

Die kon slokken,

Groote brokken,

Een koe en een kalf

En een dood paard half,

Een koppel schapen

En nog kon die Gijs van den honger niet slapen.

't Is maar gelukkig, dat de reuzen zijn uitgestorven. Wat zou een man als Gijs tijdens de „distributie” hebben moeten beginnen!

A. J. H.

De „Pilgrimfathers" in Holland

door H. S. S. KUYPER.

5)

De Engelsche gezant, Dudley Carleton, begon zich met de zaak te bemoeien. Daar William Brewster in de rollen der Universiteit was ingeschreven, viel hij onder de jurisdictie der Academische Vierschaar. Dudley Carleton richtte zich dan ook tot de Universiteit, en vroeg om opheldering. Brewster wordt voor de Academische Vierschaar gedaagd, en, wegens overtreding van het plakkaat tegen het drukken van separatistische boeken, gevangen gezet.

Want we moeten niet vergeten: Al was Nederland met zijn vrijheidsbegrippen toentertijd andere landen ver vooruit, — die vrijheidsbegrippen van drie eeuwen geleden, staan weer verre ten achter bij onze hedendaagsche vrijheidsbegrippen.

Maar de Engelsche gezant vond, dat William Brewster véél te goedgunstig behandeld werd. In October 1619 liet hij aan de Leidsche Universiteit om de uitlevering van William Brewster naar Engeland vragen.

Maar dit hebben Rector en Curatoren der Leidsche Hoogeschool beslist geweigerd. Inwilliging van Dudley Carletons eisch zou zijn geweest een schending van Hollands eigen privilegiën. En dat deed Holland niet. Ieder lid van de Universiteit had het recht, om te Leiden verhoord te worden door de Academische Vierschaar zelf. Wilde William Brewster eigener beweging naar Engeland terugkeeren, dan stond hem dit vrij. Maar niemand kon Nederland dwingen, hem uit te leveren.

Geen wonder, dat Sir Dudley Carleton schreef over de Hollandsche magistratspersonen en collegiën: „*They do not usually give way to a restraint of any thing which may touch upon liberty.*"¹⁾

Maar niettegenstaande hun vrijheid en hun voorrechten, en de bescherming, die zij genoten, — konden de Pilgrimfathers op den duur in Holland niet aarden.

Ten eerste hadden zij, landbouwers en boeren van beroep, in een handelsstad als Leiden, een zwaren strijd om 't bestaan te voeren. En ten tweede waren zij te zeer Engelsch, om zich op den duur in de eigenaardige Hollandsche samenleving te kunnen thuis voelen. Zij kwamen uit de stilte van dorp en platteland. Leiden was een drukke handelsstad. Zij waren gewend aan een uiterst sober, eenvoudig en ingetogen leven, dat zich onder meer kenmerkte door een strenge Zondagsviering, in den trant van den Oud-Testamentischen Sabbath. Het leven in Leiden was hun te luidruchtig, soms ook te losbandig. Met name ergerde hun de veel minder strenge Zondagsviering in Nederland. En hun kinderen begonnen zoo goed Hollandsch te spreken, dat zij het Engelsch van lieverlede verleerden.

Dat alles verdroot den Pilgrimfathers. Hun Engelsch-Puriteinsch hart vond geen rust in de Nederlandsche samenleving.

De Pilgrimfathers wilden weer weg. Onder de wijze en bezielende leiding van John Robinson besloten zij, Nederland en dus Europa — want waar elders in Europa konden zij vrijheid vinden? — te verlaten, en in het toen nog grootendeels onontgonnen en onherberg-

¹⁾ In den regel geven zij niet toe in de beperking van eenig ding, dat met hun vrijheid in verband staat.

zame Amerika een Engelsche kolonie te gaan stichten, waar zij als Engelsche staatsburgers, in een Engelsch-Puriteinsche omgeving, God naar hun geweten konden dienen, en tevens het Evangelie van Jezus Christus konden prediken aan de Heidenen (Roodhuiden) van die streken.

De edele John Robinson, die heel dit Amerikaansche plan had bedacht en uitgewerkt, voelde het ten slotte zijn roeping, om bij de zwakkere gemeenteleden, die den gevaarvollen tocht niet mede konden maken, in Leiden achter te blijven.

Men heeft hem daarom vergeleken met Mozes, die zijn volk wel uit het diensthuis, uit Egypte, verlost had, en wel geleid had langs den langen en moeilijken weg, die tot het beloofde land voerde, — maar zijn volk niet binnen dat beloofde land mocht brengen.

Een treffende vergelijking, maar dan toch met dit verschil, dat Mozes het beloofde land niet binnen mocht gaan als straf voor zijn afdwaling, — terwijl John Robinson vrijwillig afstand deed van de vurige begeerte zijns harten, en het groote offer bracht uit liefde voor de gemeente, die God aan zijn zorgen had toevertrouwd.

Vijf jaren na het vertrek der Pilgrimfathers uit Leiden, in 1625 dus, is John Robinson te Leiden, trouw op zijn post, gestorven. Zooals ik reeds zeide, is hij begraven in de Pieterskerk.

Toen deze kundige man alles voor den grooten uittocht van het sterkere deel zijner gemeente had helpen in orde brengen, en eindelijk alles voor de reis gereed was, hield hij met zijn gemeente een vasten- en bededag. Hij predikte over Ezra VIII : 21:

„*Toen riep ik aldaar een vasten uit aan de rivier Ahava, opdat wij ons verootmoedigden voor het aangezicht onzes Gods, om van Hem te verzoeken eenen rechten weg, voor ons, en voor onze kinderkens, en voor al onze have.*"

Heerlijke woorden voor dat plechtige oogenblik. De gemeenteleden weenden en zongen Psalmen, Psalmen van blijdschap en dankzegging, om God te loven voor Zijn zegeningen.

Een ooggetuige van deze godsdienstoefening, Winslord, vertelt ons, dat Robinson toen ongeveer het volgende zeide: „Weldra zullen wij uit elkander gaan, en de Heere weet of wij ooit onze aangezichten weer zullen zien. Maar of de Heere dit had besloten of niet, hij vermaande ons voor God en Zijn heilige Engelen, hem niet verder te volgen, dan hij zelf Christus volgde. En indien God ons iets zou openbaren door enig ander instrument, dan moesten wij evenzoo bereid zijn, deze openbaring te ontvangen, als wij altijd bereid waren geweest eenige waarheid door zijn dienst te ontvangen: Want hij leefde in het stellige vertrouwen, dat God nog meer waarheid en licht uit Zijn Heilig Woord zou doen uitstralen."

Zoo leefden de Pilgrimfathers dicht bij Gods Woord, in Zijn gemeenschap en in voortdurend gebed. Vooral bij groote besluiten en groote ondernemingen, als de tocht naar Amerika, verootmoedigden zij zich voor Gods aangezicht, en zochten bij Hem hulp en wijsheid en kracht.

(Wordt vervolgd.)

De „Pilgrimfathers” in Holland

door H. S. S. KUYPER.

6)

Biddend vervolgden de Pilgrimfathers hun moeilijken weg. Zij waren kloeke helden, die alles trotseerden om de vrijheid te verwerven en te behouden, waar hun vroom hart naar uitging. Zij wisten zich door God geroepen, en daarom gingen ze met zoo vasten tred rustig voorwaarts. De eeuwige God was achter hen, de eeuwige armen waren onder hen.

Maar juist omdat hun leven en streven Gods werk was en niet hun eigen doen, daarom ook voelden zij zich zoo diep afhankelijk van dien God, die in hen wrocht beide het willen en het werken. En daarom vervolgden zij biddend hun weg. Geen besluit, geen stap werd genomen, of zij knielden neer, om den bijstand des Almachtigen in te roepen.

Op Vrijdag, 31 Juli 1620, wandelde de gemeente onder John Robinsons leiding naar de kade en ging scheep, om via Delft naar Delftshaven te gaan, waar het zeilschip de „Speedwell” gereed lag, om de Pilgrimfathers naar hun vaderland terug te brengen.

Engelsche vrienden waren uit Amsterdam gekomen, en ook vele Hollanders hadden zich te Delftshaven naar de kade begeven, om het afscheid bij te wonen. Wat moet er toen door het hart van die arme Pilgrimfathers zijn gegaan! Tot nu toe hadden zij samen alles gedeeld: gevaar, zorg, uitredding, bevrijding, en bovenal godsdienstoefeningen.

Van nu aan zou dat anders zijn. Gezinnen werden uiteengerukt. Vrienden en vriendinnen werden gescheiden. Bijna zeker voor het leven. Zouden zij elkander op aarde ooit weerzien? Menschelijker wijze gesproken, niet.

Want, laten wij menschen van de twintigste eeuw ons dat toch goed indenken, — het gaan naar Amerika, om er een kolonisatie te vestigen, beteekende drie honderd jaar geleden: zich blootstellen aan doodsgevaar. Aan schipbreuk, — aan hongersnood, — aan ziekte, waar geen hulp voor zijn zou, — aan gevaar ook, om gedood te worden door Roodhuiden en wilde dieren.

Zie, dat wisten de kloeke mannen en vrouwen, die gingen, — dat wisten ook de mannen en vrouwen en kinderen, die bleven. Dat wist ook John Robinson, die bij hen achterbleef.

Was het wonder, dat er heete tranen werden geschreid? Wonder, dat zelfs de Hollanders, die het afscheid bijwoonden, medeweenden?

Aan boord van de „Speedwell” heeft toen John Robinson nogmaals met hen allen neergeknield en gebeden. Met tranen in de oogen hief hij hun bezwaarde en bedroefde harten op tot God, die alleen hun tranen kon drogen, en die alleen kracht kon geven om 'tondragelijke te dragen in stille berusting en in onwankelbaar vertrouwen op Zijn leiding.

Hun geloof en hun gebed, dat maakte deze arme lieden tot rijke helden. Want vergeten wij het niet: naar wereldschen maatstaf gemeten, waren zij armen en geringen. Aardsche goederen bezaten zij niet, aardsche voorrechten kenden zij niet. Maar niets hebbende van zichzelf, waren zij rijk in God. Zij leefden uit den onuitputtelijken rijkdom van Zijn Woord. Gods beloften waren hun schatten. Zij zagen de dingen der

aarde, ook hun eigen armoede en zwakheid, in eeuwigheidslicht. En dat maakte hen rijk en sterk. Dat gaf hun die, naar den mensch, onbegrijpelijke onoverwinnelijkheid, waardoor zij ten slotte, op hoop tegen hoop, hun doel hebben bereikt.

„Pilgrimfathers” heeft een dankbaar nageslacht hen genoemd. Pelgrims waren zij, want zij behoorden tot de wolke der getuigen uit Hebrëen XI. Ook hun leven was een voortdurende belijdenis, dat zij gasten en vreemdelingen op de aarde waren, en dat zij het Hemelsche vaderland zochten. En Vaders waren zij, om hun hoogstaand geloofsleven, en den invloed, die nog eeuwen later op hun nageslacht is blijven doorwerken.

Na veel wederwaardigheden en tegenspoeden, zelfs twee mislukte uitvaarten, wordt dan eindelijk 16 September 1620, de beslissende tocht ondernomen. In de haven van Plymouth, aan de zuidkust van Engeland, gaan 102 passagiers, waaronder 35 uit Holland, scheep op de „Mayflower,” de thans wereldberoemde „Mayflower,” door dichters en schilders en schrijvers uit heel de Anglo-Saksische wereld verheerlijkt. Toen een gewoon zeilscheepje, waar niemand bijzondere aandacht aan wijdde.

Een scheepje, te klein en te gebrekkig zoowel voor het aantal opvarenden als voor de gevaarlijke reis. Vooral toen stormen opstaken en schipbreuk dreigde.

Maar een scheepje, dat een kostbare lading droeg! God, die het wist, geleidde het veilig over de baren van den oceaan.

Twee maanden duurde de reis. Twee maanden van gevaren, van zorgen, van veel ontberingen ook. Maar twee maanden ook van aanhoudend gebed, van kracht en troost putten uit de bijbels, die de Pilgrimfathers mee hadden genomen.

En toen, eindelijk, zie, daar daagde land in 't Westen. Kaap Cod, in Massachusetts.

Het groote en grootsche doel van de reis was bereikt: Land en Vrijheid.

Daar op dat land, dat voor hen lag, daar zouden zij hun kolonie stichten, om er in vrijheid te leven. Een kolonie voor Engeland, een aanwerving voor de Engelsche regeering, die hen zoo schandelijk behandeld had.

Is daar niet iets aandoenlijks in? Zij waren niet alleen trouwe kinderen Gods, die Pilgrimfathers, zij waren ook trouwe onderdanen van hun aardschen koning.

(Wordt vervolgd.)

„Bedroefd, maar altijd blijde.”

.... Machtig en sterk worden wij, als wij dikwijls vragen: Wat zegt de Heer er van? Kleinmoedig en zwak worden wij, als wij dikwijls vragen: Wat zeggen de menschen er van?

.... Als er geen wolken waren, waar moest dan de regen en de zegen vandaan komen?.... Op roegst dan ge we vooruit.

MEYR. A. HOFFMANN.

Die God vreest, is niet bevreesd om in het donker te loopen, maar wel om alleen te gaan.

Wanneer wij in heiligen ernst des Geestes bij God voor de menschen pleiten, zijn ze reeds halverwege voor Christus gewonnen.

A. B. te W. — Ik zou u kunnen helpen aan een naamlijst van de dichters en dichtersessen der Evangelische Gezangen en der Nieuwe. Wat de Berijmde Psalmen betreft, gaat het moeilijker. Indertijd zijn de Berijmde Psalmen uit drie berijmingen gekozen, waarvan u de opgaaf achter in het Psalmboek vindt. Daaruit blijkt, welke door Voet, en welke door Gijsen geleverd zijn. Maar een groot aantal is ontleend aan de berijming van het genootschap: *Laus Deo Salus Populo*, hetwelk een afzonderlijken, berijmde Psalmbundel gaf. Nu staan daarbij geen namen van dichters, en zoover ik weet, zijn die onbekend. Ook is het Genootschap lang verdwenen, zoodat navraag onmogelijk is.

A. M. te D. vraagt:

In Ex. 2 wordt de priester van Midian „Rehuel” genoemd, en in vs. 1 van hoofdstuk 3 „Jethro.” Beteekenen die namen hetzelfde, en zoo niet, vanwaar dat verschil?

Antw. — *Rehuel* is de eigenlijke naam van Mozes' schoonvader. *Jethro*, dat beduidt *voornamen*, is een bijnaam, een eernaam, hem door anderen gegeven.

Verder nog: Wat wil de uitdrukking in Richteren 6 vs. 11 zeggen: „om die te vluchten voor het aangezicht der Midianieten?”

Antw. — Het werkwoord *vluchten* werd oudtijds, in de dagen der Statenvertaling, ook overgankelijk gebruikt, d. w. z. men sprak van „iets vluchten,” wat beteekende: „iets in veiligheid brengen.” Dit is ook de bedoeling in Richt. 6. Tegenwoordig kan het niet meer zoo gebruikt.

B. R. vraagt of er onderscheid is tusschen een Hoogeschool en een Universiteit; zoo ja, welk?

Antw. — Een Universiteit is een instelling, waaraan geleerde mannen verbonden zijn, om door studie en onderzoek de wetenschap te baten, te bevorderen en verder te brengen. Als nu deze geleerden de vruchten van hun arbeid voor anderen beschikbaar stellen, die dan hun leerlingen worden, zoo wordt de Universiteit tevens Hoogeschool. Daar dit bijna altijd het geval is, worden beide namen vaak verwisseld. Zoo is b. v. de Hoogeschool of de Universiteit te Leiden hetzelfde. De Universiteit is dus denkbaar zonder school en zonder studenten.

A. J. H.

Nabetrachting.

België mocht de eer genieten,
 Gastheer te zijn der mogendheên.
 Gewis een „lotje” zonder „nieten;”
 1.000.000 francs ging er mee heen. ¹⁾

Gelukkig is ons volk bespaard,
 Dat op zijn bodem 't recht verkracht is.
 Of zijn de Spa-besluiten waard
 Een mooier naam, beter gedachtenis? M. B.

¹⁾ Voor de plechtige ontvangst, door de Belgische regeering gemaakte kosten.

De „Pilgrimfathers” in Holland

door H. S. S. KUYPER.

(SLOT.)

In voor zij de „Mayflower” verlieten, om te landen op de Amerikaansche kust, kwamen zij bijeen in plechtige vergadering, ten einde een politiek verbond te sluiten, dat hen zou binden, om te leven als goede leden eener goed-geordende, Christelijke maatschappij. Een verbond, dat zij allen ondertekenden, en dat ons bewaard is gebleven, en dat sinds een der gewichtigste documenten van Amerika's geschiedenis is geworden.

Zoo luidt het:

„In den naam van God, Amen! Daar wij, die hier onze namen hebben geteekend, trouwe onderdanen van onzen geëerbiedigden Koning Jacobus, voor de eer van God en de bevordering van het Christelijk geloof, alsmede voor den roem van onzen Koning en van ons vaderland, ondernomen hebben, de eerste kolonie in de Noordelijke streken van Virginia te vestigen, zoo verklaren wij bij dezen plechtig en wederkeerig, in de tegenwoordigheid van God en van elkander, dat wij een verbond sluiten en ons aaneensluiten tot een burgerlijke maatschappij, tot bevordering van ons welzijn en van het bovengenoemd doel, en zullen wij, krachtens dit verbond, van tijd tot tijd besluiten ontwerpen, en invoeren zulke rechtvaardige en billijke wetten, verordeningen, reglementen en beschikkingen als voor het algemeen welzijn der volksplanting noodig zal worden geacht, aan welk verdrag wij beloven, ons, zooals het betaamt, te zullen onderwerpen en gehoorzamen.”

Dat verbond, op den oceaan gesloten, is de geestelijke grondslag geworden van de kolonie der Puriteinen, die zij, naar hun oude vaderland, „New England,” noemden.

Het was een grondslag van vrijheid, van godsdienstige vrijheid, en ook van burgerlijke vrijheid. En op dien grondslag van het verbond der Pilgrimfathers rust nog altijd de groote republiek der Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Met dat onsterfelijk vrijheidsdocument in de hand, naderde de kleine kolonie der Pilgrimfathers de schoone kust van Amerika.

William Bradford, hun eerste gouverneur, de schrijver van „History of Plymouth Plantation,” zegt van die nadering:

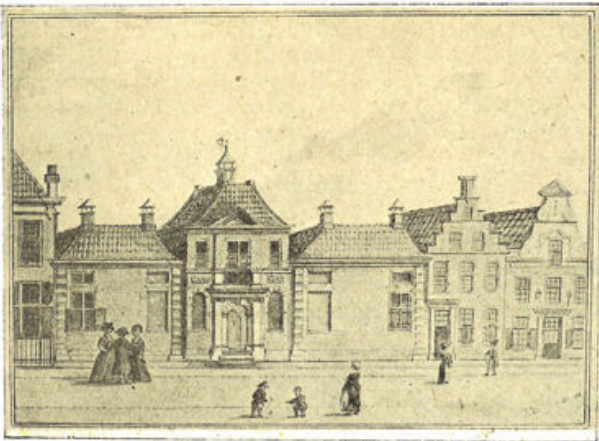
„De verschijning van die kust bemoedigde ons zeer, vooral omdat wij zulk een liefelijk land zagen, dat tot aan de zee toe met bosschen beplant was. En daarom verblijdden wij ons zeer, en loofden God, dat Hij ons wederom land te aanschouwen gaf.”

Heb ik te veel gezegd, toen ik beweerde, dat de Pilgrimfathers hun weg *biddend* vervolgden?

Het eindelijk aanschouwen van land, het land hunner begeerte, hun land van belofte, — dat was hun de zichtbare verhooring van het gedurig gebed, dat zij, in Leiden begonnen, op hun geheele verdere reis tot God hadden opgezonden. De verhooring ook van de vele gebeden, die in Engeland en Nederland door trouwe broeders en zusters voor hen waren opgezonden.

Die kust, dat land, die behouden aankomst, — dat was Gods gave.

En daarom toen de groene heuvels, liefelijk en lokkend, uit de golven oprezen, — toen dankten en loofden de Pilgrimfathers God, die hun tot de haven hunner begeerte geleid had.

Jan Pesijnshof in Leiden.

6009

Niets bezaten deze kolonisten dan hun geestelijke goederen: hun geloof, hun heldenmoed, hun hartstocht voor vrijheid, hun hooge moraal.

Naar de wereld waren zij onaanzienlijk en arm, „kleine luyden.” Zóó waren ze uit Engeland gevlucht, zóó hadden ze in Leiden gewoond, zóó waren ze weer in Engeland terug gekomen, zóó waren ze in de *Mayflower* naar Amerika overgestoken.

En zoo stonden ze, aan de Amerikaansche kust, met den winter voor de deur, in een streek, onveilig gemaakt door Roodhuiden en wilde dieren.

Geen wonder, dat in dien eersten moeielijken winter de helft der kolonie wegstierf. En dan begroeven zij hun dierbare dooden des nachts in alle stilte, en hadden te zorgen, dat geen enkel uitwendig teeken het graf aanduidde. Want de omringende Roodhuiden-stammen mochten niet merken, hoe snel de kleine kolonie in aantal en dus in weerbaarheid minderde.

Iederen Zondag — door de Pilgrimfathers abusievelijk Sabbat genoemd (de Joodsche Sabbath toch valt op Zaterdag) — kwamen zij, gewapend, tweemaal, des morgens en des avonds, bijeen, om den ouderling William Brewster Gods Woord te hooren verkondigen. Daarvoor hadden zij leven en goed gewaagd: vrijheid, om naar hun geweten God te dienen. Op zulke godsdienstoefeningen stond in het Engeland van Jakobus I de doodstraf. En wát de kleine kolonie ook dien eersten winter te verduren had, zij offerde liever alles op, dan die zoo duurgekochte vrijheid weer prijs te geven. Toen dan ook in 't voorjaar de *Mayflower* weer naar Engeland terug ging, ging niet één der kolonisten, man, vrouw of kind, mee.

Al liep, naar het tijdelijke, aanvankelijk alles hun tegen, de Pilgrimfathers versaagden niet. Zij waren immers gered uit groote gevaren, en bovenal zij waren vrij. Die kleine, armzalige kolonie van New Plymouth was de draagster van onverwoestbare geestelijke schatten, die zij, trots armoede, ellende en doodsgevaar, bewaarden in het diepst van hun geloovig hart.

Die geestelijke nalatenschap, waarvan de Republiek der Vereenigde Staten de gelukkige erfgename is geworden, is niet uitsluitend Engelsch van oorsprong, maar voor een groot deel uit Nederland afkomstig.

We zagen reeds, hoe de Puriteinsche beweging, — die culmineerde in den uittocht der Pilgrimfathers naar Amerika — afkomstig was uit het Oosten van Engeland, dat door emigratie uit de Nederlanden sterk onder Hollandschen invloed stond.

Maar veel meer en veel duidelijker is Hollands invloed aan te wijzen door het verblijf dier Pilgrimfathers twaalf jaren hier te lande.

Want het kleine Nederland was toentertijd leermeester en leider van allen, die met het Nederlandsche leven in aanraking kwamen.

En langs tweeërlei weg ging die Nederlandsche invloed uit. Ten eerste door het rusteloos uitzwermen der toenmalige Nederlanders naar andere landen.

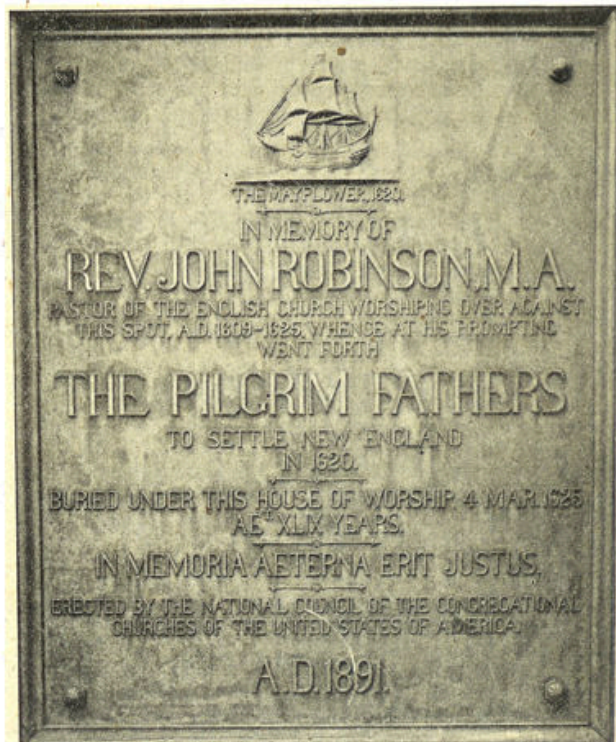
Ten tweede door het wijd openzetten van onze poorten om vervolgd en verdrukt uit het buitenland vrij en veilig te laten leven binnen onze grenzen.

En nu is dit het merkwaardige, dat de Vereenigde Staten van Noord-Amerika langs die beide wegen Hollands invloed ondergaan hebben.

Want langs beide wegen zijn de Nederlandsche vrijheidsbegrippen der 17^e eeuw Amerika binnengebracht.

Rechtstreeks door de Nederlandsche kolonisten, die de Nederlandsche kolonie „Nieuw Nederland” (thans de Amerikaansche Staat New York, de voornaamste der Vereenigde Staten) met dozijnen Nederlandsche dorpen met Nederlandsche namen stichtten. (Brooklyn b.v. is een verbastering van Breukelen.)

Zijdelings door middel van de Engelsche Pilgrimfathers. Want immers niet rechtstreeks gingen zij uit hun toen nog veelszins achterlijk en despotisch geregeerd vaderland naar Amerika. Maar eerst leefden — en leerden zij twaalf jaren in het vrije Nederland. Zij leerden er gulden lessen van godsdienstige, kerkelijke, maatschappelijke en staatkundige vrijheden, die in onze pas vrijgevochten polderlanden bloeiden als nog nergens elders ter wereld. Of, zooals Prof. Blok het zeide in „De Nederlandsche Spectator”: „Hier vond men, in de praktijk tenminste meestal, verdraagzaamheid in het godsdienstige, hier heerschte feitelijk het federalisme; hier was de uitvoerende macht beperkt in vele opzichten, hier was praktisch vrijheid van de pers; de kerk was

Gedenksteen op het graf van John Robinson in de Pieterskerk te Leiden.

hier, in theorie tenminste, op democratischen grondslag geschoeid en kende op vele plaatsen min of meer geheim schriftelijk stemrecht. Hier vond men armen-scholen, stedelijk zelfbestuur, onafhankelijke rechters, een vrij zuinig schuld- en erfrecht, behoorlijke officiële waarborgen van eigendomsrecht, een betrekkelijk vrij zuinig strafrecht. Hier was de toestand der vrouw harer waardig, en werd in armenzorg op geregeld wijze voorzien. *En van dat alles was toen in Engeland niets te vinden.*"¹⁾

Zeker, Amerika is zijn loopbaan begonnen als een Engelsche kolonie, die ook de Nederlandsche kolonie „Nieuw Nederland" heeft opgeslokt, waar de Engelsche taal de Nederlandsche geheel heeft verdrongen. Engelsche taal en Engelsche cultuur heerschen oppermachtig in de Amerikaansche Staten, geboren uit allerlei Europeesche koloniën. Want Engeland heeft zijn machtigen stempel op heel het Amerikaansche volksleven gedrukt. Engeland zal daarom een rechtmatige eereplaats hebben in de gedachtenisfeesten der Pilgrimfathers. En heel Amerika zal moeder Engeland voor deze geestelijke gave zijn diepgevoelden dank betuigen.

Maar vergeten wij, Nederlanders, het nooit — en het zal wederom blijven op deze gedachtenisfeesten — Amerika heeft niet één maar twee Europeesche ouders: Engeland en Nederland. En met name bij de herdenking van den uittocht der Pilgrimfathers zal het wederom blijken, welk een voortreffelijk voorouder ook Nederland voor Amerika geweest is.

De groote democratische Republiek der Vereenigde Staten heeft dan ook een tweevoudige aristocratie. Het is er een even hooge eere, af te stammen van de Engelsche kolonisten der 17^e eeuw, als van de Hollandsche kolo-

nisten. Even voornam *to be old-English or old-Dutch.*

De Pilgrimfathers van de „Mayflower" zijn de stamvaders geworden van de *Amerikaansche oud-Engelsche families*, — het Engelsche gedeelte der Amerikaansche aristocratie. De Nederlandsche kolonisten van Nieuw-Nederland zijn de stamouders geworden van de *Amerikaansche oud-Hollandsche families*, — het Hollandsche gedeelte der Amerikaansche aristocratie.

Oud-Hollands roem gloort nog na in het aureool, dat deze *Old-Dutch families* in Amerika omstraalt.

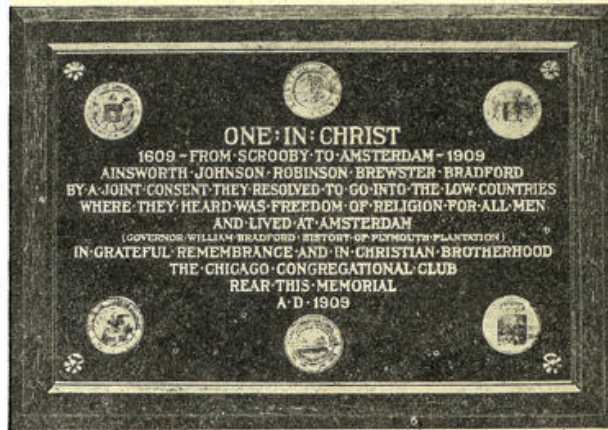
Vergeten wij, Nederlanders, het ook nooit, dat, toen Amerika gekoloniseerd werd, ten tijde dus der Pilgrimfathers, Nederland in Europa en in Amerika de eereplaats had, die later door Engeland is ingenomen.

Bij het vieren der gedachtenisfeesten gaat Engeland vóór Nederland. In den tijd, die herdacht zal worden, ging Nederland vóór Engeland.

En daarom zullen wij, Nederlanders, dankbaar gedenken, — en Amerika weer dankbaar *doen* gedenken — dat de burgerlijke en godsdienstige vrijheden, waar Amerika trotsch op is, ten tijde toen Amerika uit Engeland en Nederland gekoloniseerd werd, nog niet in

Engeland, maar alleen in Nederland te vinden waren. Groot en rijk zijn daarom de geestelijke schatten, die de Republiek der Vereenigde Staten aan het kleine Nederland te danken heeft.

En waar de booze oorlog Neerlands roem in Amerika verduisterd heeft, hoop ik zoo van harte, dat de herdenking van den „Exodus" der Pilgrimfathers, die de „Genesis" van den Amerikaanschen Staat is geweest, Hollands goeden naam in verleden, en in heden, weer onbelemmerd doe stralen aan den wijden, blauwen hemel, waar, nog altijd in de kleuren der Nederlandsche vlag, de „Star Spangled Banner" waait.

Gedenksteen te Amsterdam.

¹⁾ Ik cursiveer.

De haven Delftshaven, waar de Pilgrimfathers zich inscheepten voor de reis naar hun vaderland.